

VINT ANYS DESPRÉS DE LA TORNADA AL CAPITALISME

EL NIVELL DE VIDA DELS PAÏSOS D'EUROPA ORIENTAL SEGUEIX DESCENDINT

Stefan Steinberg

04-12-2009

WSWS

www.lahaine.org

Font: <http://www.wsws.org/articles/2009/oct2009/east-o24.shtml>

Traduït de l'anglès al castellà per Felisa Sastre.

Durant la seva reunió a Istanbul a principis d'aquest mes, el Banc Mundial va fer públic un informe que revela l'enorme descens del nivell de vida experimentat a l'ex Unió Soviètica i Europa oriental com a conseqüència de la crisi econòmica i financera mundial.

Amb el títol de “La crisi mundial afecta a les llars a l'Europa emergent i Àsia Central”, parla “d'un augment agut de l'atur i de la pobresa” a tota la regió.

Philippe Le Houérou, vicepresident del Banc Mundial per a Europa i Àsia Central, va declarar en una conferència de premsa a Istanbul: “el que va començar com una crisi financera s'ha convertit en una crisi humana i social. La crisi mundial ha arribat immediatament després de les crisis alimentàries i del petroli, que ja havien debilitat als pobles de la regió al reduir el seu poder adquisitiu. Avui, la creixent pobresa i la desocupació estan portant la misèria a les llars i provocant que els que ja eren pobres empitjorin la seva situació”.

L'informe assenyala que “la crisi financera i econòmica ha devastat literalment moltes zones de l'Europa emergent i d'Àsia Central” i preveu pel 2009 un 5,6% de reducció del creixement econòmic a la regió.

El Banc Mundial calcula que l'atur a la zona ha augmentat de 8,3 milions al 2008 a 11,4 milions al 2009 i s'ha duplicat als països bàltics, ha crescut un 60% a Turquia, i un terç en altres països de la regió.

Segons Indermit Gill, economista cap del Banc Mundial per Europa i Àsia Central: “Enlloc d'una disminució de 15 milions de pobres pel 2009, ara preveiem que la pobresa augmentarà en uns altres 15 milions de persones. Gill reconeixia que ja hi havia 145 milions de pobres a la regió -quasi un terç de la població total-. I assenyalava: “Per ells, la crisi ha fet més dura encara la seva existència. Aquesta tardor, gran part del món ha tingut bones notícies econòmiques, però pels treballadors d'Europa Oriental i Àsia Central, i per les

seves famílies, les notícies no són afalagadores”.

Si bé van ressaltar l'augment de la pobresa a la zona, l'Informe del Banc Mundial i els seus representants a Istanbul van ocultar el paper desenvolupat pel propi organisme en la perpetuació de la misèria social.

Molt al contrari, el Banc Mundial va propugnar precisament seguir amb les polítiques responsables en primer lloc de la creixent misèria de la classe obrera a Europa Oriental. Segons Le Houérou, allò prioritari és “sanejar el sector bancari...”, “millorar el clima empresarial per atraure capital privat” i “aconseguir que la despesa pública sigui més eficaç”.

Gill va ressaltar que, després de les enormes subvencions als bancs, el dèficit estatal a la regió augmentarà des del 1,5 per cent del PIB al 2008 al 5,5 per cent al 2009. I va arribar a assenyalar que la despesa social suposa més de la meitat de la despesa pública, per la qual cosa, va concloure, allò fonamental és que els governs “siguin més eficaços en la educació, sanitat i seguretat social”. El que vol dir més retallades massives en un sistema de benestar social ja raquític. Les “reformes” necessàries, conclouia Gill, “ajudaran al sanejament fiscal dels governs, a enfortir l'economia, i a una societat més justa. Tots els polítics responsables haurien de tenir en compte seriosament aquestes reformes”.

Les propostes del Banc Mundial, enlloc de conduir a societats “més justes”, només serviran per accelerar l'enorme creixement de les desigualtats socials i la conseqüent pobresa a Europa Oriental i Àsia Central. Al concentrar-se en les repercussions de la crisi financera de 2008, l'Informe del Banc Mundial reconeix que un terç de la població de la zona viu en la pobresa, la qual cosa, vint anys després de la reintroducció del capitalisme a la Unió Soviètica i Europa Oriental, constitueix una acusació devastadora pel sistema de lliure mercat.

Després del col·lapse de la Unió Soviètica i dels seus estalinistes estats satèl·lits, el Banc Mundial, juntament amb altres institucions financeres internacionals (IFI, en les seves sigles angleses) i la Unió Europea, van contribuir a l'aplicació d'una “teràpia de xoc”, dissenyada per imposar el lliure mercat capitalista el més ràpid possible als països d'Europa Oriental i Rússia. Simultàniament, el “big bang de la liberalització econòmica” es va produir en l'època en que els bancs dels països capitalistes més avançats s'estaven bolcant cada cop més cap a les inversions especulatives, i de major risc, per obtenir els màxims beneficis.

Les operacions dels especuladors de Wall Street i els gustosos interessos de dos o tres dígits dels fons internacionals d'inversió, es van convertir en el model de capitalisme de lliure mercat implantat als antics països estalinistes. Per indicació del Banc Mundial, el Fons Monetari Internacional i de la Unió Europea, van desaparèixer de la nit al dia programes de benestar social, amb llarga tradició en aquests països, per substituir-los per “una xarxa de seguretat”, que facilitava només beneficis socials mínims amb el menor cost.

Al comentar el paper desenvolupat per la UE en aquest procés, Ivan Krsatev, director del Center for Liberal Strategies de Sofia, assenyalava al 2004: “Resulta impactant veure que quan la UE recolza projectes per promoure el desenvolupament econòmic més enllà de les seves fronteres, exporta una fórmula d'ortodòxia neoliberal que no accepta al seu territori”.

El resultat d'aquestes polítiques ha estat uns nivells sense precedents de desigualtat social i pobresa a tota la regió. Mentre la premsa occidental publica un gran número d'articles que, sense la menor crítica, alaben el retorn de les relacions capitalistes, amb prou feines ha facilitat informació sobre les circumstàncies socials que imperen en aquests països. Una breu ullada a alguns dels materials publicats en els últims anys és suficient per esborrar qualsevol eufòria sobre els suposats beneficis de l'economia basada en el lliure mercat.

La investigadora russa Olga Kilitsyna, en un estudi publicat uns anys abans de la crisi de 2008, ja havia subratllat que en relació amb l'estratificació per ingressos en les economies en transició, Rússia era líder absoluta. “El 10 per cent de la població russa més pobre percep menys del 2 per cent del total dels ingressos, mentre que el 10% dels més rics acumula el 40 per cent”. L'informe assenyalava el següent: “Des del punt de vista de la desigualtat d'ingressos, l'economia russa es troba més a prop del model llatinoamericà” i, quan es tracta de la desigualtat social, Rússia va immediatament rere de Brasil, Xile i Mèxic.

Kilitsyna subratlla que allò excepcional en el desenvolupament de la desigualtat social a Rússia és la velocitat en la que s'ha produït. En menys de dues dècades, una societat en la que el nivell de vida era baix per la generalitat de la població degut a les desastroses polítiques de les burocràcies estalinistes, però relativament igualitària, s'havia convertit en una de les societats més desiguals del planeta.

Els multimilionaris russos han sofert bastant després de la crisi financera, però la revista Forbes publica que tot i així, al 2009, 32 d'ells figuraven entre les 793 persones més riques del món. Aquests 32 russos acumulaven 102,1 mil milions de dòlars davant els 471,4 mil milions de dòlars dels 87 russos més acabdalats al 2008.

La tornada a les relacions econòmiques capitalistes ha produït, tanmateix, l'aparició d'una reduïda classe mitjana, especialment a les principals zones urbanes. La pobresa, l'atur i el subtreball prevalen, però, en les grans metròpolis, i les condicions de vida a les àrees més remotes del país són considerades, en general, catastròfiques.

Tot i el creixement econòmic dels últims anys, la situació de l'economia de Rússia avui suposa al voltant de tres quarts del que era al 1989, abans de la reintroducció del lliure mercat capitalista. La baixada del PIB en altres antics Estats satèl·lits soviètics és molt més dramàtica. Al 2008 -abans de la crisi mundial- les economies de Geòrgia i Moldàvia havien disminuït al voltant del 40 per cent del que produïen al 1989.

Simultàniament, l'augment de les desigualtats socials a Rússia ha produït un enorme cost social. Segons el British Medical Journal, el col·lapse de la Unió Soviètica al 1991 va ocasionar un gran augment de l'índex de mortalitat a Rússia, amb els majors increments de morts per alcoholisme, seguides per les resultants d'accidents i violència.

Segons les investigacions de l'epidemiòleg Michael Marmot, presentades en el seu llibre de 2004, *The Status Síndrome*, la restauració del capitalisme als anys 1990 ha produït una mortalitat d'uns quatre milions de persones.

Abans de la reimplantació del capitalisme, per exemple entre 1984 i 1987, l'expectativa de vida a Rússia s'havia elevat de 61,7 a 64,9 anys pels homes, i de 70,0 a 74,3 per les dones. Però entre 1987 i 1994, les expectatives dels russos van disminuir fins a només 57,6 anys i la de les dones a 71.

A principis dels anys 1970 -el denominat període de "l'estancament" comunista- la diferència d'expectatives de vida entre la Unió Soviètica i els països més avançats de l'occident capitalista era de 2,5 anys. A mitjans dels 2000, aquesta esquerda havia crescut quasi 15 anys (Informe de Desenvolupament de la ONU de 2007).

Els autors del mencionat Informe arribaven a la següent conclusió: "la magnitud de les variacions en els índex de mortalitat i expectatives de vida reflectides aquí en relació amb Rússia, són insòlites en temps de pau..."

Totes aquestes dades reflecteixen l'enorme col·lapse dels serveis socials i del nivell de vida, soferts als països de l'antic bloc estalinista després de la implantació del lliure mercat i de la liberalització econòmica. En aquest procés, ha de tenir-se en compte el paper desenvolupat per les antigues burocràcies estalinistes, ja que van tenir una enorme importància en facilitar l'enorme deteriorament social experimentat.

La burocràcia soviètica dirigida per Mikhail Gorbachev no només va introduir les circumstàncies polítiques per la restauració del capitalisme sinó que molts dirigents del partit comunista de la Unió Soviètica i de tots els països d'Europa Oriental es van convertir en presidents d'empreses capitalistes, bancs i governs, assumint un paper directe en l'aplicació de la teràpia de xoc imposada per l'FMI i el Banc Mundial.

Si bé Rússia ha sofert un enorme augment de la desigualtat social i el seu corresponent creixement de la pobresa, la situació en altres països europeus de l'est és molt pitjor. Quelcom que resulta evident si fem una ullada a la situació actual a Romania.

Segons una enquesta de l'agència europea Eurequal: "Romania és un dels països més pobres d'Europa i un dels que ocupen posicions més baixes en el Human Development Index (1). Ni el post-comunisme ni la incorporació a la UE han canviat la seva posició". L'informe assenyala a continuació que: "El post-comunisme (és a dir, el capitalisme) ha ocasionat una major desigualtat

social no només en allò relatiu a la distribució dels ingressos sinó en l'existència d'extremes diferències, pel que la pobresa és un problema en creixement”.

L'anàlisi de la premsa del país revela la realitat del col·lapse en els serveis bàsics i el que hi ha rere la referència eufemística al “problema de la pobresa” a Romania.

Sota el titular A Winter of Discontent [Un hivern de descontentament], el director del diari romanès Adevarul escriu el següent: “Veig la televisió. Un desastre! Gravacions a les escoles de Brasov, Transilvania: els nens vestits com si fossin a una batalla amb boles de neu, tremolant a l'escola que no té diners per la calefacció. I ningú sembla preocupar-se! El periodista observa el termòmetre que marca 12°C dins de l'aula. Després veiem una mare preparant l'olla del menjar. Res d'entrepans pel noi, però ella es preocupa de donar-li la seva dosi de Nurofen (segons un estudi recent, la majoria dels nens romanesos en edat escolar, del grup d'edat comprès entre els 8-9 anys, estan deprimits).

Nova presa des de l'hospital de Zlatna, també a Transilvània: ni el menor signe de que els radiadors funcionin des de l'any passat. Toquin-los: estan tan freds com els cadàvers. Un pacient encara viu s'arronsa en posició fetal sota una pila de mantes. A les sales, la temperatura és només dos o tres graus més alta que a l'exterior. Una senyora, embotida en robes fins al punt de semblar-se a l'home de Michelin, es queixa de que ha vingut aquí per un dolor i en marxarà amb un altre...”

Nota

(1) NT: Índex de Desenvolupament Humà de la ONU